

Romerikes Blad/Romerike 04.09.01

Mogreina – mer enn beinmel

Oda Tærud Westengen

Først da Turid Just malte Wergelands Mogreina-eventyr, oppdaget hun hvor spennende bosted hun egentlig har. Gunnar Bye visste det fra før.

MOGREINA: – Det finnes mye spennende historie i Mogreina, men det haster å ta vare på den. Historiske steder forsvinner fort i utbyggingen, advarer Gunnar Bye, rektor ved Mogreina skole. Derfor har han brukt de fire siste årene på å synliggjøre dem for elevene sine.

– Jeg ser det er viktig for ungene å få knytta identiteten til hjemstedet, å bli stolte. Det er ikke moro å forklare at en kommer fra stedet der det lukta så vondt fra beinmelsfabrikken, sier Bye. Han påpeker at tendensen er at mange av landemerkene forsvinner. Nå vil han ta fram og vise usynlig historie.

– Bare det siste året har Trandumtårnet, Mølla og Risebrotjernet forsvunnet på grunn av utbygging og regulering. I kontrast er de selv i fattige Polen i full gang med å bygge opp Krakow.

– Det haster å ta vare på den nære historien. Mogreina pleide å være sentrum da fogdegården lå her, sier rektoren.

Wergeland fikk kurven

– Først da jeg leste biografien forsto jeg hvor lite jeg egentlig visste om Henrik Wergelands kjærlighetsforhold til fogdedatteren på Risebro. Jeg hadde oppfattet det som et lite eventyr, men Hulda Malthe var jo den store kjærligheten for Henrik Wergeland, forteller Turid Just. Hun har nettopp dratt siste penselstrøk på maleriet av Hulda og Henrik ved steinbrua.

Just forteller at Wergeland fridde til Hulda tre ganger, men hun torte ikke si ja til ville Wergeland. Den ene gangen hadde han visstnok med seg en kurv med jordbær, som hun kastet på ham. Derav uttrykket å få kurven. Moren sa han måtte vise seg som et ordentlig menneske. For å vise Hulda at han var «ordentlig», tok dikteren embetseksamen.

– Det var hennes fortjeneste at han begynte å skrive, mener Just. Wergeland var mye på Risebro selv om han fikk kurven av Hulda Malthe.

– Han var påfallende sterkt knyttet til Ullensaker. Mogreina var såpass viktig i Wergelands liv at det burde vært en bauta her, sier Turid Just. Hun mener Ullensaker er blitt et trafikk-knutepunkt folk ikke lenger har sterk tilknytning til, og at vi er for lite flinke til å sette historien inn i vår tid. Derfor må den fortelles med store bokstaver.

Ryggen sier nei

Just er nylig ferdig med bildet av Hulda som feier av gårde med en rygg som sier nei, og Henrik som sitter igjen med to tomme hender. Hun har brukt to måneder med oljemaling, palettkniv. Just er tegnelærer og smykkedesigner, og har gått kunst- og håndverkskole.

Noe av Mogreinas historie er foreviget fra før. I Ullensaker kulturhus henger historiske glimt fra stedet, signert Ole Kjønsstad. Vanligvis henger de på Mogreina skole. I kulturhuset er de tilgjengelige for flere.

Jessheim overtok

Gunnar Bye viser fram et kart og forteller:

– På 1600-tallet var Norge delt i fogderier, og fogden for vårt område bodde på Risebru. Dermed var Mogreina et naturlig sentrum, fram til jernbanen kom, og Jessheim ble stasjonssted, sier han.

Ekte perler i Risa?

Margaritana margaritana, eller elvemusling, var en ettertraktet skapning i elva Risa fra rundt 1600 til 1800. Muslingen kan nemlig lage perler. Hvis et fremmedlegeme lurar seg inn i bløtdyret, kapsler den det inn i perlemor for å beskytte sin myke kropp.

Perlefiskerne brukte raker og samla tønner med elvemusling, mens fogden passa på at de kongelige forordningene ble fulgt. Den som fiska ulovlig, kunne straffes med store bøter eller fengsel, og det var det nok sjelden verdt; i ei hel tønne musling kunne en finne maksimalt en eller to perler.

Fortsatt kan en finne andemusling i Hersjøen og Risa, men elvemuslingen har nok forsvunnet, mener Gunnar Bye. Han tror forurensning har skylda.

– Elvemuslingen er avhengig av å snylte på ørret eller laks for å formere seg, og de trives ikke i vannet her lenger.

Bru av ris

Navnet til Risebru tror man kan stamme fra den første brua fra pilegrimsveiens tid. På den tida var det vadested her. Elva inneholder mye grunnvann, derfor fryser den sjelden om vinteren. Om sommeren kunne hestekjerrer kjøre over grunna, men det var vanskelig å dra hestesleder over grus og stein om vinteren. Ved å hogge ned småbjørk – ris – og stable buntene i vannet, kunne hesten lett trekke sleden over. Dagens steinbru har stått siden 1827 og ble restaurert i 1995.

«Redningsanstalt»

I 1858 flyttet oppdragelsesanstalten Toftes Gave fra Oslo til Risebro gård.

Institusjonen var en gave til «forsømte børn», det vil si barn som hadde begått kriminalitet, fra grosserer Andreas Tofte.

Streng kristen oppdragelse, juling og hardt fysisk arbeid var hverdagen for de opptil 60 barna på Risebru. Ungene lærte snekring, jordbruk, skomakeri, og andre slags håndarbeid. Fysisk slit skulle føre villfame på rett vei.

– Det var jo et slags fengsel. De var snauklipte og måtte gå i spesielle klær, sånn at de ikke så lett skulle rømme. Det var nok hardt. Jeg har lest om en som ikke kunne forstå hvorfor de skulle si «kjære Gud jeg har det godt» i aftenbønnen – en skulle jo ikke lyve til Gud, forteller Bye, som har gjort seg tanker om å gå videre med kunnskapen om Mogreina og Risebru. Men at Mogreina er mer enn stedet der beinmelfabrikken lå, er det vel ingen som tviler på lenger.

Flere nyheter finner du på: www.rb.no